

A SZOCIALISTA SZÖVETSÉG, AZ ÖNIGAZGATÁSI
ÉRDEKEK PLURALIZMUSA VALAMINT A
TÖMEGTÁJÉKOZTATÁSI ESZKÖZÖK SZEREPE ÉS
FEJLŐDÉSE KARDELJ GONDOLATAINAK
TÜKRÉBEN

Kardelj a Szocialista öngazgatás politikai rendszerének fejlődési irányelvei című tanulmányában stratégiai fontosságú feladatnak tartja rendszerünk felkészítését arra, hogy lehetővé tegye a társadalom szocialista jellegét elismerő valamennyi társadalmi erő kifejezésre jutását, valamint a dolgozók öngazgatási helyzetének biztosítását.

A demokratikus szocialista öngazgatás fejlődésében Kardelj előírta a demokratikus eszmei és politikai szerveződés differenciált formáinak szükségességét, amelyek politikai monopólium nélkül fejlődnek majd. Úgy vélem, nemcsak egészen új formákról van szó, hanem azokról a már meglévő formákról is, amelyek alkalmasak a szocialista öngazgatás demokratikus alkatának kifejezésére. A Szocialista Szövetség éppen ebben az irányban változik, változásában pedig igen nagy szerepe van a tömegtájékoztatásnak.

Témánk kapcsán ebből a szemszögből kellene megvilágítani és értékelni, hogy meddig jutottunk a Szocialista Szövetség, a sajtó, rádió és televízió fejlesztésében.

1.

A jugoszláv gyakorlatban a szocialista forradalom tömegességénél fogva, és mert a szociális változások, a nemzeti egyenrangúság és az ország függetlenségének kérdését tekintve a széles néprétegek érdekeire támaszkodott, kezdettől fogva, vagyis a tőkés viszonyok megszüntetésével párhuzamosan teret nyitott a dolgozó tömegeknek közvetlen érdekeik kifejezésére. Először a munkásöngazgatás, később pedig az öngazgatás a társadalmi élet minden területén fokozatosan ugyancsak teret nyitott a dolgozók és polgárok érdekeinek érvényesítésére.

Előrebocsátanám, hogy mi már nem az öngazgatási érdekek sokféleségén alapuló szocialista öngazgatási demokrácia kezdeti stádiumában vagyunk. A társadalmi életnek azokra a vizeire evezünk, ahol az ön-

igazgatási érdek mindinkább, mind erőteljesebben szembeszegül a különböző eredetű és a különböző szociális gyökerekből táplálkozó monopolisztikus törekvésekkel. Különösen nagy az előrehaladás a dolgozók közvetlen érdekeinek kinyilvánításában: a személyi jövedelem elosztásában; az egymás közötti jogok és kötelezettségek meghatározásában, a társult munka szervezeteiben; az eszköz- és a munkatársítás területén; az alapvető életfeltételek megteremtésében, a helyi közösségek és szélesebb társadalmi közösségekben; a lakáspolitikában; az oktatásban és művelődésben stb.

Manapság olyan nézetek is elhangzanak, hogy az öngazgatási érdekek sokféleségének erőteljes kifejezésre juttatása és konfrontálódása, valamint ezeknek lassú ütemű egybehangelése számos gazdasági nehézséget, egészségtelen egymás közötti viszonyokat és egy bizonyos társadalmi labilitást okozott.

Semmi szükség arra, hogy eszményítsük a jelenlegi helyzetet és a szocialista öngazgatás demokráciájának jelenlegi fokát. A társadalmi élet egyfelől a polgári értékrend, másfelől az etatista tudat maradványaival van megterhelve, ami politikai gyakorlatunkban gátlóan hat az öngazgatási érdekek egyeztetésekor.

Az öngazgatási érdekek pluralizmusa, dialektikus egysége és ellentéte valójában társadalmi fejlődésünk mozgatóereje, nem pedig fékezője. Ezért úgy vélem, hogy a társult dolgozók — és általában polgárok — autentikus érdeke még mindig nem jut kellőképpen kifejezésre, mert elfojtják vagy manipulálnak vele a különféle egyéni és csoporttulajdoni, a bürokratikus érdekek hordozói, akik arra törekszenek, hogy megkaparintsák a monopóliumot a dolgozók érdekeinek képviselőjében.

Amikor az öngazgatási érdekek egyeztetésének számlájára elhangzott bírálatok és fenntartás okait keressük, szinte minden esetben az egység fogalmának bürokratikus és dogmatikus értelmezésével találkozunk. Egyesek szemmel láthatóan nem tudnak belenyugodni, hogy az öngazgatási érdekek sokfélesége objektíve létezik. Ezért ki kell mondani azt is, hogy az érdekek sokféleségének el nem ismerése csak látszólagos egységet és társadalmi nyugalmat teremt, valójában pedig a meglévő viszonyokat tartósítja. A szocializmus építésének történelmi gyakorlata azt bizonyítja, hogy az egyöntetűséget csak ideiglenesen és erős nyomással lehet fenntartani. Erre azonban mi sohasem törekedtünk.

Arra a kérdésre, hogy milyen mértékben jut kifejezésre ez a sokféleség és sokrétűség a küldöttrendszerben és a tömegtájékoztatási eszközökben, rövid a válasz: nem eléggé. Tudjuk például, hogy a munkásosztályon belül is vannak össze nem hangolt érdekek a szakképesítés fokozatától, a munka szerinti elosztástól és az ipari ágazatoktól függően. Ugyanígy ellentét mutatkozik még a dolgozó tömegek egyes rétegei között, és ezzel csak ritkán foglalkozunk tájékoztatásunkban. Emellett különbségek mutatkoznak a gazdasági fejlődés ütemében, valamint a művelődés, az oktatás, a tudomány és ideológia fejlődésének meghatározásában. Ezek a különbségek a legtöbb esetben nem lépik túl

a szocialista társadalomépítés és a szocialista öngazgatás kereteit, de egyre inkább kifejezésre jutnak az öngazgatási gyakorlatban. Sajnos, a sajtó, a rádió és a televízió nem foglalkoznak velük még tüzetesen.

Nyilvánvaló, hogy az érdekek kinyilvánításában és egyeztetésében megrázkódtatásokra is sor kerül, sőt olykor egyéni drámáknak is tanúi lehetünk, s közben az egész folyamatra nyomást gyakorol a kispolgári individualizmus, a csoporttulajdoni egoizmus, manipulálnak a dolgozókkal és a dolgozók érdekeivel, egyesek a saját érdekeiket általános és közös érdekként igyekeznek feltüntetni stb. Mindebben egyének vesznek részt, de nemcsak azok, hanem termelési egységek, társultmunka-szervezetek, munkaszervezetek egy-egy ipari ágazaton belül lokális társadalmi közösségek, de még köztársaságok és tartományok is.

Társadalmunkban nagyszámú — az érdekazonosságon alapuló — közösség van, ezek mindegyike igyekszik a saját érdekeit érvényesíteni, a leggyakrabban a más közösségekkel történő megbeszélés alapján, de néha más közösségek érdekeivel ellentétben is. Ez azonban nem ok arra, hogy az effajta öngazgatási gyakorlatot fenntartással fogadjuk, vagy megszüntessük. Arról van csupán szó, hogy egyelőre még vajúdik egy újfajta szocialista öngazgatási demokrácia megteremtése, amelyet bonyolult körülmények közepette, viszonylag gyenge anyagi alapon, az emberi tudat és viszonyok múltbeli hagyományainak terhe alatt igyekszünk elérni.

Hogyan afirmálni ezt az új öngazgatási demokráciát és annak folyamatait, hogyan bírálni fogyatékosságait, egy helyben topogását, amelyet még sokáig nem tudunk kiküszöbölni? Ez képezi tömegtájékoztatásunk egyik legfőbb kérdését.

Különösen fontos ez ma, amikor kifejezettebben jelentkezik az öngazgatási demokrácia bírálata a technokrata, a dogmatikus és anarcholiberalista erők részéről. Mi nem konfliktusmentes társadalmat építünk, amelynek felszíne alatt politikai elégedetlenség parázslik. Konfliktusmentes társadalom csak a bürokraták fejében létezik, a valóságban nem. De nem akarunk olyan társadalmat sem, amelyben elfojtják az ember autentikus érdekeit vagy a közvetítők, csoportocskák és pártok háttérbe szorítják. Esetünkben ez a régi pozíciókra való visszatérést jelentené.

Közösségünkben elfogadható az, hogy a Szocialista Szövetségben belül politikai pluralizmus létezik, de az már nem, hogy ellenséges politikai platformok is egzisztálnak. Nem folytattunk tehát eléggé nyílt politikai vitát a szocializmus- és öngazgatásellenes nézetekről, amelyeknek hordozói arra törekszenek, hogy magukat a szocialista öngazgatás híveinek tüntessék fel. Ezen a téren bátortalanok és szervezetlenek vagyunk, s emiatt ki is vagyunk téve a dolgozók bírálatának, akik hiszik és vallják, hogy a társadalmunk alapértékei elleni támadásokra meg kell adni az igazi és helytálló politikai választ. Vonakodással és vonakodókkal mindenütt találkozhatunk — az újságírók körében is —, ami nyilvánvalóan abból a félelemből ered, hogy esetleg túlzott je-

lentséget tulajdonítanak az ellenséges tevékenységnek. Bizonyára kevesebb lenne a rétovázás, ha a szocialista Szövetség idejekorán és a kérdés jelentőségének megfelelően vitatná meg ezeket a politikai konfliktusokat és elhatárolná őket az ellenséges törekvésektől.

Habár a Szocialista Szövetségben a politikai pluralizmus objektíve létező formái jutnak kifejezésre, mégis elfogadhatatlan, hogy olyan politikai pluralizmusunk legyen, amely azt követeli az embertől, hogy a Szocialista Szövetségen belüli csoportok mellett vagy ellen foglaljon állást, mert ez nem jelentene mást, mint hogy megvonjuk az embertől közvetlen érdeknilvánítási jogát.

Ismeretes, hogy bizonyos képviselői csoportok vagy pártok döntenek az ember, az egyén nevében, elidegenítve tőle a döntési hatalmat. Annál inkább utalnék erre, mivel társadalmunkban manapság léteznek olyan törekvések, amelyek a demokratikus szabadságjogok leple alatt az ellenzéki tevékenység legalizálását jelentő politikai szervezkedés megteremtésén fáradoznak. Kardelj még annak idején rámutatott: nem véletlen, hogy valamennyi társadalmi, politikai és osztályellentét valójában egyetlen konfliktusban sűrűsödik össze, amelynek lényege a szocializmus és öngazgatásellenes erők törekvése, hogy társadalmunkra rákényszerítsék az idegen politikai pluralizmust vagy az egypártrendszert. Ezt a politikai szabadságért folytatott harc örve alatt teszik. Ebben a kérdésben Kardelj egyértelműen azt állította, hogy valójában szabadságról van szó, de nem a nagy többség, nem a nép szabadságáról, hanem annak a kisebbségnek a szabadságáról társadalmunkban, amely ily módon éppen a dolgozók szabadságát akarja megszüntetni és kieszközölni a kisebbség politikai monopóliumának hatalmát.

Hiszem, hogy ehhez fölösleges kommentárt fűzni.

2.

A Szocialista Szövetség megalakulása óta a polgárok többségének időszerű törekvéseit fejezi ki. A szervezet alkalmas és képes arra, hogy a jugoszláv társadalmi közösség időszerű hazafias, nemzetiségi és szociális feladatainak megoldása érdekében mozgósítsa a polgárokat. A népfront nem a különféle politikai pártok koalíciójaként jött létre, és sohasem volt túlnyomóan politikai párt jellegű, szerepe azonban a szocialista forradalom folyamatában mindvégig aktív volt, ideértve a forradalmi etatizmus korszakát is. A fentiekből eredően a népnek ez a széles körű szocialista szervezete társadalmi szerepét nem a klasszikus pártpolitikai eszközökkel valósította meg, akár munkamódszerét, akár belső viszonyait tekintjük alapul.

A szervezet politikai jellegében a tényszerűség, a differenciáltság, az érdekek különbözősége és az ezek alapján meg-megnyilvánuló nyílt demokratikus légkör jutott a leginkább kifejezésre.

A néprétegek széles körű politikai akciói és a közös feladatok meg-

valósítása mellett a Szocialista Szövetségben olyan viszonyok és olyan munkaformák fejlődtek ki, amelyek tagadják a szervezet általános és pártjellegét. Olyan jellegű politikai munkáról van szó, amely a tömegességet, a polgárok széles körű érdekeltségét, a közvetlenséget és tényszerűséget biztosította. Ma ugyanezt a Dolgozó Nép Szocialista Szövetségének szakosztályai teszik. Egyes vélemények szerint a szakosztályok favorizálása a szervezeti megoldások mindenhatóságának hitéből ered. Távolról sem ez a helyzet. Bizonyos korábbi gyakorlatok alapján ugyanis fokozatosan érlelődött annak felismerése, hogy a szakosztályok a tevékenység legmegfelelőbb formái, mert általuk a dolgozók, a polgárok kezdeményezéseiket a legkönnyebben juttatják kifejezésre. A szakosztály összetételénél, munkamódszerénél és szervezésénél fogva alkalmatlan a transzmissziós szerepre, vagyis arra, hogy egyes személyek, esetleg csoportok eszközül használják fel érdekeik érvényesítésére. A szakosztály inkább védőgát az említett veszélyek ellen.

Gyakran felvetődik a kérdés: Mely forrásból táplálkoznak azok a törekvések, amelyek a Szocialista Szövetséget és a tömegtájékoztatási eszközöket transzmissziós eszközül használják saját céljaik eléréséhez, hiszen ezeket a jelenségeket, mint károsokat már régen megbélyegeztük. A gazdasági és politikai monopóliumok mindig arra törekszenek, hogy a lehető legjobban befolyásolják azokat a politikai intézményeket, amelyekkel tömeges hatást gyakorolhatnak. Mindegy, hogy ezt bürokrata, technokrata, vagy csoporttulajdoni pozíciókról teszik. Az eredmény alapján véve ugyanaz.

A dolgozók, polgárok, az egyének és alkotó személyiségek aktív szerepe előfeltételét képezi a Szocialista Szövetség tömegességének és reális társadalmi erejének. Ha a szervezet tagja csak a jelenlevők számát növeli, ha a szervezetben csak a válogatott vagy ösztönösen szerveződött kisebbség tevékenykedik, ha tehát a politikai szerep, függetlenül a formális tagság számától, az egyéntől elidegenített, akkor a politikai szerveződés területén az ember nem alkotó szubjektum. A dolgozó ember kezdeményezésére és érdekeire támaszkodva közvetlen tevékenységével a Szocialista Szövetség, amennyiben az érdekeket megvizsgálja, összehangolja és átutalja a kérdésben illetékes szervekhez, maga is politikai hatótényezővé, a munkásember hatalmi erejévé válik. Ezért nem elég csupán, hogy a Szocialista Szövetség a dolgozó felé forduljon, sőt az sem elegendő, hogy a dolgozók érdekei és szükségletei felé forduljon, a Szocialista Szövetség egyszerűen a dolgozó emberé kell hogy legyen. A Szocialista Szövetség vagy kifejezésre juttatja a dolgozók érdekeit közvetlenül, tehát közvetítők nélkül, vagy valami egészen mást fejez ki, de akkor már elveszíti a „politikailag szervezett nép” jellegét.

A küldöttrendszer és küldöttrendszerbeli viszonyok megkövetelték és ma is szükségessé teszik a változásokat a Szocialista Szövetség szervezeti felépítésében és munkamódszerében. Ismeretes, hogy a küldöttségek és küldöttek azokból a társadalmi feltételekből indulnak ki, amelyekben maguk is élnek és dolgoznak, és azokat az érdekeket képviselik,

amelyek tulajdon szociális környezetükből erednek. Egyedül csak ez, és csak így lehetséges, mert olyan társadalmi-gazdasági és politikai rendszer mellett döntöttünk, amely az öngazgatási érdekeket politizálás és politikai konfrontáció nélkül, közvetlenül juttatja kifejezésre. Az öngazgatású társadalom fejlődésének érdekei azonban nem azonosak az egyéni, csoport- vagy részérdekek összegezésével, amelyek a küldöttek és küldöttségek javaslatai által jutnak kifejezésre, hanem az össz-társadalmi érdek mindezeknek szintézisét képezi. (Mellékesen nem is beszélhetünk az érdekek összegezéséről, azaz összeadásáról, mert közülük némelyek egymással ellentétesek, kizárólagosak vagy függő viszonyban vannak.) Az öngazgatási érdekek szintézise el sem képzelhető széles körű öngazgatási demokrácia nélkül, a szubjektív szocialista tényező — a Szocialista Szövetség — erős szerepe nélkül. A Szocialista Szövetségnek a küldöttrendszer szerves részeként kell tevékenykednie a rendszer politikai alapjaként, nem pedig a küldöttrendszerre külső erőként ható szervezetként. Ilyen tekintetben nem lehetünk elégedettek az elért eredményekkel. A régi szokások, hogy „kívülről” osztogassák a javaslatot, tanácsot, bírálatot, a mai napig is megmaradtak: a rendszeren belül a küldöttek gyakran csak formálisan vesznek részt az érdekek elbírálásában, a döntés a külső erőviszonyok alakulásának eredménye. A Szocialista Szövetségnek tehát mindenképpen hozzá kell járulnia az érdekek demokratikus és eredményes rendezéséhez, megoldásához, mert csak így védhetjük meg magunkat a végrehajtó, igazgatási és ügyviteli szervek önkényeskedésétől.

A tájékoztatási eszközök is egyre inkább beépülnek a küldöttrendszerbe, annak viszonyaiba, szerves részévé „politikai erővé” válnak, s ahelyett, hogy kívülről bírálnák felül a dolgokat, maguk is kezdeményeznek, s a küldöttekkel és küldöttségekkel együtt mozgósítják az öngazgatási politikai rendszert. Az említett viszonyok fenntartásáért és továbbfejlesztéséért azonban szüntelenül tevékenykedni kell.

A Szocialista Szövetség nem támogathatja csupán elvileg a küldöttrendszert, mert ezzel nem sokra jutunk. Eddigi gyakorlatunk azt bizonyítja, hogy a küldöttek és küldöttségek leghatékonyabb és legeredményesebb támasza a Szocialista Szövetség szakosztályai lehetnek, akár a kezdeményezést, javaslatokat és határozatokat vesszük alapul, akár a társadalmi ellenőrzést, amelyet a Szocialista Szövetségnek az alkotmány alapján végeznie kell. Mozdósítani az érdekelték nagyszámú táborát, lehetővé tenni a különböző álláspontokról történő hozzáállást, affirmálni az öngazgatási érdekek sokféleségét, a széles körű demokratikus vitát, dialógusokat, egymással szembesíteni az érveket — mind ezt legjobban a Szocialista Szövetség szakosztálya teheti meg. Az, hogy még ma is az egy javaslat elve érvényesül a leggyakrabban, amikor egy-egy konkrét megoldásról van szó, az egyeduralmi törekvés jelenlétét igazolja. A Szocialista Szövetség az öngazgatási érdekek pluralizmusának viszonyai közepette tevékenykedik. Javaslataiban tehát szükségszerűen kifejezésre kell juttatni ezt a pluralizmust. Ezzel csök-

kenti a Szocialista Szövetségen kívüli politikai pluralizmus szükségességét.

A sajtó, a rádió és a televízió egyre jelentősebb és felelősebb alkotóelemévé válik a szocialista erőik frontjának. A szakosztályaiban történetek elemzésével és tanulmányozásával — a helyi közösségektől a föderációig — a sajtó erőteljesen hozzájárul a szocialista öngazgatás demokratizálásának fejlesztéséhez. Ezeket a módszereket alkalmazni kell a Szocialista Szövetség munkájában is.

3.

Kardelj nagy követelményeket támasztott az öngazgatású szocialista társadalom tömegtájékoztatása iránt. Brioni beszédében például azt követelte, hogy a sajtó mélyrehatóan és gyorsabban regisztrálja mindazt, ami a különböző területeken az öngazgatási érdekek létrejöttével, ellentmondásosságával, konfrontálódásával és megoldásával kapcsolatos. A sajtó egyelőre ezt csak klasszikus politikai hozzáállással teszi vagy teheti beszámolva a politikai szervezetek munkájáról az öngazgatási gyakorlatról, mint a politikai érdekek területéről. Márpedig mindaddig, amíg az említett módszer uralkodó jellegű a tájékoztatási eszközök munkájában, objektív alapja van annak is, hogy az újságírókat és írásait „rendszerhűekre” és „szabadelvűekre” osszuk. Ez a felosztás egyébként a polgári újságírás maradványa. A polgári társadalmakban ez a felosztás akármennyire is szabadabbá teszi a sajtót, amely így a burzsoá demokrácia eszközévé válik, a mi társadalmunkban az ilyen felosztás gátlóan hat. Olykor a legjobb szándékkal a burzsoá sajtó nagy vívmányaira hivatkozunk, újságíróik bátorságára és kitartására. Bizonyos, hogy sok minden az olyanféle újságírásban a burzsoá parlamentarizmus eredménye. Hozzá kell azonban azt is fűzni, hogy a burzsoá sajtó legfényesebb pillanatait akkor érte el, amikor ideig-óráig mentesült a parlamentáris pártszabályok dogmatikus bilincseitől.

A politikai pluralizmus társadalma széles körű, de mégis korlátozott keretet ad a tömegtájékoztatásnak. A korlátozások lényegében osztályjellegűek és csak a felszínen tűnnek politikai színezetűnek. A polgári sajtó látszólag nagy figyelmet szentel az embernek, a „politikai polgárnak”, de főleg csak a politikai szervezkedés területén. Ezen a területen ugyanis a polgár szerepe, legalábbis formálisan, rendkívüli jelentősnek tűnik. A munka és elosztás területén, ott ahol az ember, a dolgozó tömegek érdeke a legkifejezettebb, a tulajdonost kivéve senki másnak sincs jelentősebb szerepe. Nem csoda tehát, ha a polgári sajtó, a rádió és televízió nem foglalkozik a dolgozó rétegek érdekeivel, kivéve amikor a választási kampányban erre szükség mutatkozik.

Az előbbieket lényeges korlátot szabnak a polgári sajtónak, amire sokszor nem is gondolunk. Ilyen értelemben a szocialista öngazgatásban

az újságírás a sajtó történetében új minőséget jelent, mert lényegesen bővíti az ember érdekeinek területét, úgyszintén a tájékoztatás területét is.

Az információk mennyiségének és minőségének ugrásszerű növekedése a szűkebb érdekeltségű közösségekben (a társult munkában, az iskolákban, egyetemeken, helyi közösségekben és érdekközösségekben, a küldöttségekben és küldött-testületekben, a társadalmi szervezetekben és a polgárok egyesületeiben) a közvetlen érdekek kifejezésre juttatásának megnövekedett szükségességéről tanúskodik, valamint ezeknek afirmálásáról az újabban létrejött tájékoztatási eszközök révén minden közösségben, különösen a társadalmi szervezkedés alapformáiban. Az ember ezekben az információkban ismeri fel legkönnyebben saját érdekeit, áttekintheti az egyéni és közös érdekeket, láthatja ezeknek tény-szerűségét a kollektíva életében és tevékenységének minden területén, a termeléstől a szabad idő eltöltéséig.

Természetesen az említett tájékoztatási eszközöket sem idealizálhatjuk, ezek is gyakran a technokrata és más monopol erők hálójába kerülnek, az ember felé mint parciális személyiség felé fordulnak, s érdekeinek és tevékenységének csak egy részéről beszélnek.

A tájékoztatási eszközök számának, terjedelmének és példányszámának növekedése rendszerint a részletes és konkrét tájékoztatás iránti ösztönyszerű nyomás következménye. Nyilvánvaló, hogy a tömegtájékoztatás ma már nem csupán a társadalmi erők tevékenységének hírterjesztője, hanem mint Kardelj is mondta, közvélemény-formáló erős, politikai tényező.

Vitáinkban a politikai napilapok, a rádió és tv-állomások — kérdés, hogy joggal-e vagy sem — mindenképpen elsőbbséget élveznek, mert fizionómiájuknak, eredményeiknek és mulasztásaiknak szenteljük a legtöbb teret. A részletesebb bíráló elemzés gyakran azt mutatja, hogy több okból is, de elsősorban mert egyetemlegességre törekszenek, igyekezve elfogadtatni magukat a legszélesebb közösséggel, ezek a tájékoztatási eszközök nem juttatják kellőképpen kifejezésre a polgárok közvetlen érdekeit. A polgárok és érdekeik leggyakrabban csak a szerkesztőségekhez intézett levelekben, panaszokban, a sajtó és rádió külön rovataiban vagy adásaiban jutnak kifejezésre. Létezik még egy olyan hagyomány is — amelytől véleményem szerint ezidáig nem szabadultunk meg —, hogy a nagy napilapok, központi rádió és tv-adók a „politikai polgárt” tartják szem előtt, aki a politikai élet objektuma, közvetkezésképpen a tájékoztatási eszközök számára csupán mint „fogyasztó” szerepel. Ezt a tradíciót úgy haladhatjuk túl, ha az információk tartalmazzák a dolgozó ember érdekei keletkezésének, kifejezésre jutásának, egyeztetésének és kielégítésének egészét, mégpedig mindig ott, ahol az érdekek létrejönnek. Ebből a szemszögből vizsgálva, úgy tűnik, túl sok információt kapunk a különböző fórumokból és azok munkájáról, viszont nagyon keveset a közvetlen öngazgatási gyakorlatból.

Kardelj kifejezésével élve mondhatnánk, hogy a tájékoztatási eszkö-

zők is sajátos érdekbeli közösségek, a szerkesztőségek kereteinél szélesebb körűek, mivel tevékenységük hatásköre és következménye az egész társadalmi közösségben kifejezésre jut. De ahhoz, hogy a tájékoztatási eszközök megvalósíthatóak az öngazgatási érdekek közléséből, formálásából és kutatásából, valamint az érdekek konfrontálásának bíráló elemzéséből adódó feladataikat, a tömegtájékoztatásnak széles körű, szabad teret kell kapnia. Ugyanis cseppet sem könnyű egyenlően bemutatni minden érdeket, elvégezni ezeknek megformálását vagy értékelését. Végtére is nem minden érdek öngazgatási társadalmunkban, habár minden érdekeltsgű kör önmagát öngazgatásinak igyekszik feltüntetni. Képességre és tudásra van szükség ahhoz, hogy az érdekeket a munkásosztály történelmi irányvonalának tükrében vizsgáljuk felül, annak az irányvonalnak tükrében amely a társadalmat mentesíti a kizsákmányolástól és dominanciától. Ilyen vonatkozásban különösen a pragmatizmust kell bírálni, mert a pragmatizmus elveit is feladja, ha úgy ítéli meg, hogy ez hasznos számára.

Az érdekek egyeztetése kompromisszumokat követel, de ezek nem lehetnek elvszerűtlenek az öngazgatási fejlődés rovására. Az öngazgatás említett folyamatairól való tájékoztatással és ugyanezekbe a folyamatokba való beépüléssel tájékoztatásunk megnyitotta az újságírás új fejezetét, amivel egyben növelte a tájékoztatás iránti felelősségünket is. A szervezett szocialista erőknek, különösen a Szocialista Szövetségnek folytonosan támogatnia kell az ilyenfajta tájékoztatást. Szerintem az eddigi támogatás nem elegendő, nem történik mindig idejében, és gyakran beavatkozó jellegű.

Egy dologban azonban a Szocialista Szövetségnek rendkívül határozottnak kell lennie: hozzáférhetővé tenni a sajtó számára a hírforrásokat. Ma még számos szervezet és intézmény gátolja az információk kiáramlását tulajdon környezetéből — az információszoigáltatás kizárólagos jogát az ügyviteli szervekre és igazgatókra ruházták át. Az ilyenfajta bezárkózás a technokrata és bürokrata monopólium következménye, a csoporttulajdoni érdekek képviselői úgy kívánják megvédeni tulajdon érdekeiket, hogy azokat közös érdekeknek tüntetik fel. Az effajta monopóliumok elleni harcban a társadalmi támogatás mellett nagy bátorságra, határozottságra, tudásra, felkészültségre van szüksége a társadalmi-politikai dolgozó szerepében tevékenykedő újságírónak, akinek senki sem szavatolja sem az igazát, sem a védelmét, csak azt a jogot kapja meg, hogy kitartó forradalmi tevékenységet folytasson.

4.

Mindennapi gyakorlatunkban találkozunk olyanokkal, akik fenntartással fogadják egyes kérdéseknek a Szocialista Szövetségben történő megvitatását. Mások félnek vagy idegenkednek attól, hogy az úgyneve-

zett kényes kérdések a sajtó hasábjaira kerüljenek. A „kényes kérdések” közé tartoznak a köztársaságok és tartományok érdekei, valamint ezeknek összehangolása. Úgy vélem, hogy a bonyolult és fogas kérdések azért tűnnek megoldhatatlannak, mert zárt körökben tartják és zárt körök vitatják meg őket. És fordítva: a zárt jellegű viták a nyilvánosság betekintése nélkül lehetőséget adnak az elvszerűtlen eljárásokra is. Egész társadalmi közösségünk előtt ismeretes, hogy vannak kisebb és nagyobb eltérések a köztársaságok és tartományok érdekei között, hogy ilyen eltérések a jövőben is lesznek, meg kell tehát szoknunk, hogy ezeket az eltéréseket nyilvános és nyílt viták révén egyeztessük.

Tájékoztatásunkban fel kell ismerni a társult munka érdekeit a köztársaságokban és tartományokban, többet kell foglalkozni a társult munkából eredő érdekekkel, amelyek a nagy társadalmi közösség kerekein belüli kapcsolatra törekszenek, erősítve ezzel a szilárd gazdasági-társadalmi alapokon nyugvó egységet. Az említett feladat elől nem térhetünk ki. A bíráló felmérések azt mutatják, hogy köztársaságunk vagy tartományunk érdekeit elodázhatatlan, mindennél fontosabb érdekként tüntetjük fel, amelyet maradéktalanul érvényesíteni kell, s ugyanakkor más köztársaságok érdekeit mellékesnek tekintjük. Az ilyen, alapjában véve irreális helyzetfestés miatt a tényleges érdekek és a valós helyzet társadalmunkban eltorzul. A legkevesebb, amit a fentiek kiválthatnak, hogy a nyilvánosság tanácstalan lesz és a kérdéseket meg nem értéssel fogadja. Mindenesetre határozottan szembe kell szállni az olyan törekvésekkel, amelyek a köztársaságok érdekei közötti különbségeket politikai színezetűnek tüntetik fel, az érvek konfrontálását nemzetiségi konfrontációként magyarázzák és a nézetkülönbségek alapján politikai felosztást végeznek. Amikor az érdekek és a különbségek politikai színezetet kapnak, akkor azok már nem a társult termelők érdekei, hanem absztrakt polgárok, szűkebb közösségek, köztársaságok, tartományok érdekei, s védelmezőik a képviseleti szervek, nem pedig a termelők. Ilyenkor már nem az öngazgatásra jogosult dolgozó, hanem mások beszélnek az ő nevében. Ezt semmiképpen sem lenne szabad megengedni.

Bizonyos mértékben tehát érthető a nyílt vitáktól való tartózkodás. A politizálás és politikai konfrontálódás ugyanis a bukás veszélyét rejti magában. Ezzel a kockázattal számolnunk kell, a vitákat tehát úgy kell előkészíteni, hogy a kockázat minimális legyen. Közös feladatunk a Szocialista Szövetségben és a tájékoztatási eszközökben, hogy demisztifikáljuk a köztársaságok és tartományok érdekei közötti különbségeket és egyeztetési folyamatukat.

Röviden összefoglalva tehát a következőkre szerettem volna felhívni a figyelmet: A Szocialista Szövetség és a tömegtájékoztatás fejlődése szorosan összefügg, sőt egymást feltételezi. A szocialista öngazgatási demokrácia formáló erejeként mindkettő ugyanabba az irányba halad és fejlődik. Mindkettőnek kivételes szerepe és nagy felelőssége van ebben a munkában, de egyiknek sincsenek előjogai és kiváltságai.

Sok-sok alkotói erőfeszítésre lesz még szükség, elsősorban az újságírók részéről, hogy kitartsanak ezen az úton, a minden tekintetben úttörő feladatok teljesítésében.

Rezime

Kardeljeva misao o razvoju Socijalističkog saveza, o pluralizmu samoupravnih interesa i o ulozi javnog informisanja

Da bi razvijali socijalističku samoupravnu demokratiju potrebno je obezbediti diferencirane oblike demokratskog, idejnog i političkog organizovanja, koji će se razvijati bez političkog monopola. Takođe zahteva to i izgradnja demokratije socijalističkog samoupravljanja, koji se temelji na pluralizmu samoupravnih interesa. Takvo organizovanje svesnih socijalističko-samoupravnih snaga u našem društvu najbolje može i treba da uradi Socijalistički savez radnog naroda. Socijalistički savez po svojoj suštini nije politička partija, već širok front radnika i građana, koji kroz rad ove organizacije na najneposredniji način treba da izraze svoje interese u svim sferama društvenog života.

Pluralizam samoupravnih interesa, njihovo dijalektičko jedinstvo i suprotnost su u osnovi snažna pokretačka snaga našeg društvenog razvoja, a ne njegova kočnica. Na žalost autentičan interes udruženih radnika i građana još uvek ne dolazi dovoljno do izražaja, jer je ugušivan od strane onih koji teže da prigrabe monopol predstavljanja interesa radnog čoveka.

Prevazilaženju takvog stanja treba najviše da doprinese Socijalistički savez, kroz rad svojih sekcija i sredstva javnog informisanja, koji se u poslednje vreme sve više ugrađuju u delegatski sistem postajući tako „politička snaga” koja umesto, da ocenjuje spolja pokreće i zajedno sa delegatima i delegacijama mobilise čitav samoupravni politički sistem. Takva pozicija sredstava javnog informisanja međutim još nije dovoljno izražena. Moramo se zalagati da štampa, radio i televizija postaju samostalni i odgovorni delovi fronta socijalističkih snaga, da budu aktivan činilac u podršci rada sekcija Socijalističkog saveza od mesne zajednice do federacije. Zbog svega gore navedenog novinari imaju izuzetnu ulogu i odgovornost u ostvarivanju zadataka samoupravnog javnog informisanja.

Kurzfassung

Kardeljs Gedanke über die Entwicklung des Sozialistischen Vereins, über den Pluralismus der Selbstverwaltungsinteressen und über die Rolle der öffentlichen Informierung

Um die sozialistische Selbstverwaltungsdemokratie zu entwickeln, muss man differenzierte Formen der demokratischen, ideellen und politischen Organisation zustande bringen, die sich ohne politischem Monopol entwickeln kön-

nen. Diese beanspruchen auch die Ausbau der sozialistischen Selbstverwaltung, die auf dem Pluralismus der Interessen der Selbstverwaltern ruht. Solche Organisation der sozialistisch-selbstverwaltenden Kräfte kann am besten der Sozialistische Verein des werktätigen Volkes hervorrufen. Der Sozialistische Verein ist im Wesen keine politische Partei, sondern ein breiter Front der Arbeiter und Bürger, die ihre Interessen durch das Wirken dieser Organisation unmittelbar und am besten in allen Sphären des Gesellschaftslebens, ausdrücken kann.

Der Pluralismus der Interessen der Selbstverwaltung; ihre dialektische Einheit und Gegensätzlichkeit ist die treibende Kraft unserer gesellschaftlichen Entwicklung und nicht ihre Bremse. Leider ist der autentische Wille der vereinigten Arbeiter und Bürger noch nicht genügend zum Ausdruck gekommen, da sie durch diejenigen — die das Monopol der Vorstellung der Interesse der arbeitenden Menschen enteignen wollen — gehemmt wird.

Dem Überwinden dieser Lage, kann der Sozialistische Verein am meisten, durch die Arbeit seiner Sektionen und des offenen Informationssystems, beitragen, die sich immer mehr und mehr in das System der Delegationen einbürgern, und dadurch zur „politischen Kraft“ entwickelt, die — statt von aussen zu werten, gemeinsam mit den Delegaten und der Delegationen — das ganze selbstverwaltende sozialistische System mobilisiert. Solche Position der öffentlichen Informationsmittel ist jedoch noch nicht genügend erzielt. Wir müssen uns bemühen dass das Zeitungs-, Radio- und Televisionswesen selbstständige und verantwortliche Teile des sozialistischen Verein werden; dass sie aktive Faktoren in der Arbeit der Sektionen von der Ortsgemeinschaft, bis zur Federation reichen. Wegen der obengenannten Aufgaben, haben die Zeitungsleute spezielle Rolle und Verantwortung in der Entwicklung der selbstverwaltenden öffentlichen Information.